Thomæ Gatakeri
Londinatis

DE
Nomine Tetragrammato
Dissertatio.

Qâ Vocis
JEHOVAH
APUD
Nostros receptæ usus defenditur, & à quorundam cavillationibus iniqis pariter atq; inanibus vindicatur.

LONDINI,
Excudebat *R. Cotes*, impensis *Phil. Stephani*, & prostant ad insigne Deaurati Leonis in Cœmeterio Paulino, 1645.

BODLEIAN LIBRARY
10 SEP 84
OXFORD.

Lectori candido.

NOtum est * Censoris gravissimi dictum, *Tam otii quam negotii rationem esse reddendam. Hoc ipse go ex parte aliquâ "præstem, paucis hisce te conventum velim. Cum morbo, qi me nuper habuit, (habuit enim magis me ille, quam illum ipse) necdum penitus reliqit, domi conclusus,*

* Catonis majoris, ex Origen. l. 1. meminit Cicero orat. pro Planc. (imitatus & ad Attic. l. 5. ep. 20.) & Columel. l. 1 c. 22.

" Libet non minus otii, qam negotii præstare rationem, Symmach. l. 1. Epist. 1.

lecto etiam partem maximam affixus, distinerer, dum otii tædio (quod mihi nunquam non grave) ex libris levamen aliqod reqiro, in Viri cujusdam clarissimi de Nomine Tetragrammato Orationem apud suos habitam incidi, ad cujus oram in codice meo (pro more mihi non insolenti) nonnulla olim adnotaram. Ea jam repetita & relecta, animum impulere, ut de argumento hoc molirer aliqid; qo vocis Jehovah usum apud nos(„ nec solos

„ Videatur Drusii ipsius confessio ad oram scripti hujus prope finem adscriptam.

los tamen) receptum, qem acrius paulò autor ille impugnat, & infectatur acerbius, qâ possem, tutarer, & ab illius cum cavillis, tum & calumniis vindicarem; idq; eo magis, qia ab altero qoq; notæ etiam primariæ viro, Anglos nostros, hoc eodem nomine, qasi crimini graviori affines, nominatim perstrictos offenderem. Hoc intra paucos dies ubi absolveram, juris publici facere visum est. Qæ si cui forsan otiosa ac super-

*vacanea videbuntur; ut aliud nihil dicam; illud primò habeat, esse hunc otii, nec ultrò accersiti, sed necessitatis lege, qadam imperati, fœtum. tum veteris dicti meminerit, qo pronunciatur, satius esse, otiosum esse, qam nihil agere. Cogitet deniq; ista, qaliacunq; fuerint, viros etiam summos exercitos habuisse. Tu, sicubi lapsum deprehenderis (quod cum à morbo, tum & ab ætate, * qi morbus alter est, laboranti proclive fuerit)*

* τὸ γῆρας ἐστιν αὐτὸ νόσημα. Apollodor. Itaq; Philemon. Μηδέ ποτ' ἐρώτα τὴν γέροντα πῶς ἔχει, ἢ γραῦν τιν'. ἴσθι δ' εὐθὺς, ὅτι κακῶς ἔχει. Senectus ipsa morbus est. Terent. Phorm. 4. I. Senec. ep. 108.

rit) manum si porrexeris, amice feceris, gratiamq; apud me eo nomine ampliorem iniveris, quam paria te mecum sentire professus: siquidem hac ratione forsan confirmatiorem, illâ (quod est optandum magis) emendatiorem reddideris. Vale.

DE *Nomine Tetragrammato* Dissertatio.

DE nomine Tetragrammato, ejusdemq; sive vivâ voce, sive per scripta exprimẽdi ratione germanâ atq; genuinâ, grandis gravisq; inter eruditos orta est hisce temporibus controversia. Eam non sine ardore utrinq; aliqo, & vehementiâ (uti mihi

qidem videtur) minus neceſſariâ, proſecuti ſunt viri magni, Joannes Druſius in Tetragrammato, de rect. lect. ling. ſanct. c. 32, & 33. & in Annot. ad Penteteuch. l. 2. c. 5. Nicolaus Fullerus noſter Miſcellan. l. 2. c. 6. & in Append. Apologet. Ludovicus Cappellus in Oratione de nomine Tetragram. & ejus pronunciat. et Sixtinus Amama in diſſertatione de eodem. nam Gilbertum Genebrardum homi-

nem

nem maledicũ καὶ μανιῶδη inter heroas iſtos ne nominare qidem ſuſtinuerim. Ego, non qo inter tantos viros, tanqam arbiter conſideam, ſed qo ad rem ipſam de qâ diſceptatur conſtituendam ſymbolam ſaltem conferam, meam de lite hac totâ, & qid parti utriq; concedendum exiſtimem, citra cujuſqam offenſionem, ſententiam liberè propoponam; idq; qam commodè potero pauciſſimis abſolvam.

Primò

Primò itaq; יה & יהוה duo esse Dei veri, eaq; à se invicem distincta, sed qæ rationem eandem habeãt, nomina peculiaria, pro concesso confessoq; sumetur. De illo, constat ex Hymno 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine suo* יה. de isto ex Hymno 83. v. 19. *Ut norint te cujus nomen est* יהוה. Distincta esse à se invicem, nec alterum alterius formam contractiorem, (quod nonnulli tamen sunt arbitrati) inde

inde patet; quod utrumq; simul positum reperiatur יְהוֹה יָהּ Esaiæ c. 26. v. 4. Sed & quod diversos, uti mox videbitur, habeant natales. Eandem plane cum notionem, tum et notationem habere liqet, etiamsi à radice non eadem prorsus oriantur; qia à verbis admodum affinibus, & ejusdem planè significationis, descendunt. Sicut enim הָיָה & חָיָה unde primæ parenti nomen, Gen. c. 3. v. 20. ita חָיָה

et

et הָוָה idem utrumq; significat, et illud qidem *vivere*, hoc *esse* utrumqe. ab הָיָה autem יָה (priore ה sicut in לֵךְ ab הָלַךְ abjectâ) ab יהוה חָוָה deductum, extra omnem est controversiam, ita יָה pariter & יהוה utrumq; τὸ ὄν, sive τὰ ὄντα, designat. Rationem nominis utriusq; Mosi Deus ipse, cujus nomen utrumq; est, dedit, Exod. c. 3. v. 14. ubi dixit, אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה. Quo loco et tertium habemus Dei nomen,

ab

ab ūtroq; illo distinctum, sed cum utroq; mentis et ortus qoq; plane ejusdem ; idqe juxta interpretes nonnullos iteratò ibidem exhibitum. Siqidem, pro eo qod alii cum Hieronymo, *Sum qi sum* ; vel *Sum qod sum*; qod nostri constanter usurpant ; alii cum Pagnino, *Ero qi ero*, sive *Ero qod ero*, qod εὐπλεξεί verba sonant ; atqe omninò retinendum Oleastrius contendit; Piscator,(solus opinor) *Ero qi eram*

ram: Junius à reliqis aliorſum abiens, reddidit, *Ehjeh*, *qia ſum*, ut אֶהְיֶה prius ſacroſanctum ſit, et pro nomine (prout et in clauſulâ proximâ) habeatur; alterum (ut Hebræi loquuntur) ſit profanum, et verbi (cujus et formam gerit) naturam retineat; אֲשֶׁר autem non pronominis relativi, ſed conjunctionis cauſalis (qod nec rarò fit) uſum ac ſignificatum hîc obtineat: à quo ſenſu nec longè Vatablus

tablus abſceſſit, qum vertit, *Ero, qia ero*: et mox ἐξηγητικῶς, *Ero*; *ero enim*. ut eis verbis Dominus Deus et Moſi de nomine ſuo percontanti reſponderit; et nominis editi ſimul etiam rationem edideit. nam de tempore connotato parum intereſt; cum ea apud Hebræos creberrimè, promiſcua habeantur; pod variis exemplis alibi oſtendimus. De loci mente videri poterit Vir. Cl. Jo. Druſius obſerv. l. 16.

* In explicatione verborum arioli, Num. 23. 21.

c. 10. ſed & ex exteris Plutarchus de El Delphico ; qod is eſſe vult hominis Deum compellantis, naturamq; divinam agnoſcentis vocem (qaſi ΕΙ, *Es*, diceret) qi propterea propriè verèqe ὄντα eſſe ſolus dicatur, qia ſolus mutationis ommis ſit expers. no ad alia properamus.

Secundò, nominis alterius illius יהוה pronunciationem genuinam, cum primis temporibus, tum et per inſecuta deinde ſecula plurima,

plurima, vulgò cogni-
am fuisse, clarissimè
qet. Et primis qidem
aren tibus innotuisse
atet ex Evæ, qo par-
um primum suum ex-
epit, elogio, *Acqisivi*
irum אֶת-יהוה *à Deo.*
Deinceps autem in o-
ac sermone, commu-
etiam, itidem fuisse,
tet inter alia, ex no-
inibus locis perso-
sque de speciali aliqâ
tione aut occasione
positis, qibus no-
en id integrum con-
nebatur. Sic enim
onti, in qo Isaak im-
molandus

molandus sistebatur, יהוה יִרְאֶה nomen indidit Abraham. Genes. c. 22. v. 14. unde & orta refertur dictio παροιμιώδης, quæ in celebri usu fuerit בְּהַר יהוה יֵרָאֶה *In monte Deus videbitur.* coactius enim Paulò Junius, *In monte Iehovæ providebitur.* Moses qoq; ad tropæi instar erectam de Amaleko fuso aram, יהוה נִסִּי nuncupavit. Exod. c. 17. v. 15. uti et Gedeon alteram in prosperi successus futuri omen, יהוה שָׁלוֹם

Jud.

ud. c. 6. v. 24. Qin
& Jerem. c. 23. v.
6. Chriſtus Dominus
יהוה צִדְקֵנוּ nominatur.
Eademq; appellatio ei-
dem ipſi an urbi, eccle-
iæ utiq; ipſius, incer-
tum, attribuitur, ejuſ-
dem prophetiæ, c. 23.
v. 16. utriq; certè (cer-
tum ſatis id) compe-
rere poteſt, & illi, qo
nid ſuis ſit, et iſti, qo
nde id ei qod is ſuis
eſt, adſit, eo nomine
denotetur. Verum
ultra controverſiã urbi
reſtitutæ nomen datur
יהוה שָׁמָּה in Ezekielis
vaticinio

Vaticinio extremo. Qorſum autem perſonis lociſve nomina, niſi qo eis in ſermone ſcriptoqe, prout occaſio, deſignentur? In ſermone verò communi qîid poteſt ab eis, qi proferre ea aut neſciunt, aut neqeunt? Accedit ſolennis illa juramentorum concipiendi formula חי יהוה qod qadragies minimùm in ſacrâ paginâ reperitur: qum in eiſdem citra nomen iſtud bis אֱלֹהִים ſemel אֵל tantùm, occurrat. Qin nec

nec exteris etiam ethnicisq; ignotum prorsus fuisse Dei nomen hoc, ex codicibus sacris clarissimè patet. Idipsum enim hoc proferunt, cum Laban & Bathuel Eleazari Abrahæ famulo, Gen. c. 24. v. 50. tum & Pharao Rex Mosi, Exod. c. 5. v. 2. & regis sui nomine non semel Rabshake Ezechiæ, Esai. c. 36. v. 7, 10. Nec certè in usu vulgari esse videtur desiisse, quamdiu apud Dei populum prophetiæ series

ſeries continua perſti-
ſtiterat, aut Spiritus
ſancti, amanuenſes ulli
extiterant, qi oracula
θεόπνευστα, in populi il-
lius uſum communem,
ſcripto conſignarent.
qorſum enim illi qic-
qam in uſum commu-
nem, aut vivâ voce e-
derent, aut ſcripto
proderent, qod ab eis,
qorum in gratiam pro-
palabant, ne auribus
qidem percipi, aut
proferri, aut legi eti-
am, nedum ut intelligi,
vellent? aut qis cui-
qam dicti ſcriptive u-
ſus

ſus, qem nec avditu percipere poſſit, nec proferre ipſe noverit? Proinde nullo pacto eſſe poteſt rationi conſentaneum, ut exiſtimemus, Vates ſacros in vaticiniis ſuis id nominis toties inculcaſſe, qod prolatum tamen lectumqe ab eis nollent, qibus ea tradidere. Imò qamdiu ordo ſacerdotalis eos habuit, qi erant legis divinæ obſervandæ religioſi, non poterat nominis illius prolatio inſuper haberi, nedum

ut penitus intercidere, aut in oblivionem etiam devenire. Cum enim formulâ à Deo in lege per Mosem perscriptâ Num. c. 6. v. 24.-27. populo publicitus benedicere tenerentur, fieri non poterat, eam qotidie usurparent, qin & nomen hoc proferrent ipsi, & in populum simul qoq; propalarent. Porrò si in benedictione solenni illâ & sacerdoti proloqi, & populo avribus percipere liberum licitumq; fuerat,

rat, ecqid obſtiterit, cur non & alias qoqe, vel in ſacris ſcripturis legendis, vel in ſuppliciis publicis concipiendis idem faciendi parilis, ſive libertas, ſive licentia, exiſteret.

Nam qòd Judæuli inepti, horumq; veſtigiis inſiſtentes, * ex verbis illis noviſſimis, Num. c. 6. v. 27. *Et ponetis nomen meum ſuper filios Iſrael*, * elicient, *tum demum licuiſſe nomen illud effari, qum benedictionem illam pronunciarent.* ſed & ex

* Lud. Cappell. orat. de Tetragram. p. 322.

* Idem ibid. p. 320.

verbis illis, Exod. c. 3. v. 15. qæ ſcripturæ ſacroſanctæ textum ipſum corrumpendo legunt, הוּא שְׁמִי לְעֻלָּם *hoc eſt nomen meum ad occultandum*, cum textus ipſe לְעֹלָם *in æternum*, habeat; nomen iſtud ſupprimendum, nec in vulgus propalandum colligunt. Ac proinde " *ſacerdotem in benedictione illâ conferendâ*, ita *raptim & ſubmiſsâ voce* (per muſſitationem quandam * magicæ non abſimilem, qali in miſsæ ſuæ

" Ibid. p. 322.

* Iſai. 8. 19.

ſuæ ſecretis abutuntur hodie Pontificii) ejuſdem *verba illa protuliſſe, ut ne* prolatio hujus nominis *à qoqá* exaudiri poſſet. Deniqe * *Moſis etiam tempore* prolationem illius *interdictam* fuiſſe verbis illis, Lev. c. 24. v. 15, 16. *Qicunqe maledixerit Deo ſuo, ille feret iniqitatem ſuam*, " *at qi pronũciaverit nomẽ* יהוה *morte morietur. qibus verbis Deus mortem interminari videatur, non illi modo, qi Deo maledixerit, ſed & illi (è*

* Idem ibi, 320.

" Hebr. Et. Jun. Itaq;

vulgo nimirum) qi nomen illud effatus fuerit. Hæc remoram nobis hîc cur objiciant, nihil qicqam eſt cauſæ; qum ſint reverâ farfari foliis leviora; liguſtri etiam floſculis viliora nugamenta. itaqe mirum mihi valdè fit virum inſigniſſimum tam pu-
„ Ibid. 320 tidis commentis. "*veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* tributum ire voluiſſe. Cum primum norat nihil fundi à ſacro textu habere. neq; enim ſeqitur, ut, qia in ſolenni) benedictione illâ impe-

imperatum, ideò alias fuerit interdictum. quum in aliis alibi hymnorum, votorum, professionum, juramentorum formulis creberrimè usurpatum occurrat; imò in nonnullis, nec paucis qidem illis, præceptum etiam ac perscriptum reperiatur. videantur Deut. c. 21. v. 8. & c. 26. v. 7. 10. Jer. 4. 2. Secundum esse textus codicis sacrosancti depravationem manifestissimam, negari non possit. Tertium cum

Judæis doctoribus etiam primariis agnoſcat ipſe, * *mandato divino adverſari*: et ex Majmonidis avtoritate definiat, *præceptum eſſe, ut altâ voce conciperetur ſacerdotalis illa benedictio.* In qarto, aſſumentum merum eſſe neſcire neqiverit illud, è *vulgo nimirum.* qod ſi ſuſtuleris, admiſsâ interpretatione iſtâ, nec ſacerdoti nomen illud effari licebit; ſin admiſeris, cum legis ejuſdem datæ latæq; membra ſint gemina, qo-

* Ibid. 322.

rum

rum alterum alterius ἐξηγητικὸν tantum, ſupplicii ſpeciem ac rationem explicatius deſignans, pleriſque cenſetur; priori etiam inciſo ἐκ τῆς κοινῆς idem fuerit, aſſuendum. ita aliis qam è plebe & populi fæce licitum fuerit, qo modo nomen illud venerandum proloqi, ita & numini maledicere. Nec interpretum, opinor, ſaniorum ac ſolidorum qiſqam, niſi in execrationis ſignificatione verbum נקב in interdicto illo unqam

ſumendum

ſumendum pronunci-
avit. Verum iſta ut
mittamus, qum qod
morentur nihil ſit: ſa-
tis clarum videtur, &
ante Moſem, & ſub
Moſe, & à Moſis tem-
poribus per ſecula
qam plurima, nominis
hujus prolationem in
uſu extitiſſe: imò ex
Dei ipſius mandato
(è Judæorum Magi-
ſtris primariis qoq;
ipſis id agnoſcentibus)
ſolennẽ ejuſdem pro-
lationem, populi tur-
bâ totâ aſtante, & qan-
tum per locorum in-
terval-

tervalla poterat, avribus percipiente, clarâ voce fieri solitam. ex qâ solâ occasione, etiamsi nihil aliud accessisset, per tot secula illa fieri non poterat, ut non esset ea in vulgus etiam hominum notissima.

Tertiò, ex superstitione qadam, seculis insecutis, & seqioribus illis, cum Spiritus sancti amanuenses illi è populo illo jam defecerant, nec ordo sacerdotalis cultus sinceri rituſq; prisci tenax

ex-

extiterat, (qamdiu enim iſta obtinuere, uſus priſtinus ceſſare, avt aboleri non poterat) à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt: eoqe tandem deventum, ut propiaculo immani haberetur, nomen illud effari; cum à Magiſtris ſcil. denunciatum jam eſſet, **partem non habiturum in futuro ſeculo, qiſqis nomen illud pronunciare præſumeret*: qod tamen per ætates retro ab orbe condito antegreſſas profer-

* Ex lib. Juchaſin Pruſ. annot. in tetragr. c. 9. & Galatin. de arcan. cathol. verit. l. 2. c. 10.

re

re, non licitum tantummodo, ſed & pium ac laude dignum habebatur.

Ex Superſtitione, inqam, uſurpatum hoc; & merâ qidem: ecqid enim aliud ſubeſſe poterat? Obtenditur *religio*, & nominis ſacroſancti venerandus reſpectus; cui ut honos illibatus conſervaretur, nec aut uſu profano leviculoq; evileſceret, aut exteris etiá, qi abutendo pollurent, innoteſeret, vel eſt "*vulgi* ipſius εὐλαβεία

" Lud Capel. de tetr. P. 319.

qa=

qadă ſpŏte ſuſceptŭ, vel *magni Synedrii ſanctione publicâ interdictum*, ut nomine illo proloqendo deinceps abſtineretur.

Specioſi qidem prætextus iſti; ſed ſuperſtitionem eluere impotes planè. Siqidem, 1.° cur de iſto potius nomine, qam de altero illo, qod ejuſdem eſſe valoris oſtendimus, ut de cæteris nihil dicam, tam ſoliciti ac curioſi extiterant? an qia uberior iſtius qam illius ſanctitas? amplior atq; av-

avguſtior hujus qam alterius illius majeſtas? at literis ſyllabiſq; ipſis ſanctitatem ac majeſtatem tribuere, eſt inſignita planè ſuperſtitio; eiq; gemina, qam nos Pontificiis de nomine *Jeſu*, circa qod illi perinde ferè ſe habent, non immeritò objicimus. an qia nomen יהוה aliáve Dei nomina, etiamſi vel à ſuis, vel ab exteris, profanè, leviuſculè, impiè haberentur, tanti id neutiqam futurum foret? Atqi nihil abſurdius

absurdius, qam hoc animum inducere, Dei majestatem non perinde à mortalibus, qicunq; ii fuerint, qantum in ipsis est, lædi, violari, pollui, sub qocunq; tandem nomine divino designatum id fuerit. qasi Deus, ubi *nomen suum* lege latâ *temerandum* prohibuit, Exo. c. 20. v. 7. avt ubi sub sanctione horrenda, *tremendum* insuper ac *venerandum* interdixit, Deut. c. 28. v. 58-61. de hoc solo, vel uno aliqo nomine re-

reliqis posthabitis, religiosè habendo, cavtum voluerit. Tum an non istud, non superstitionis jam dico meræ, sed præsumptionis fuerit, arrogantiæq; extremæ, Mose, Prophetis, piis prisci qibusqe, imò Deo qoq; ipso, ejusq; spiritu, cujus ex afflatu motuqe immediato oracula sacra, cum ore edita, tum & scripto sunt prodita, prudentiores piosqe magis censere se? ut qod illi palam omnibus innotescere, nec exteros

etiam

etiam celatum voluerint, illud ipſum iſti, acſi religioſius hoc eſſet, qodq, ad honorem divinum conduceret magis, ſilentio tegendum ac ſupprimẽdum prorſus ſancirent.

Cavillum vero eſt frigidum, ac calumnia mera, ideo nos * *ſuperſtitionis Judaicæ accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſq*; qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum

* Lud. cap. 315.

lum apud Judæos primitus ortum affirmamus. cum hoc ab istis aliâ ratione usurpari potuerit. nimirum, cum nominis illius prolationem forsitan, aut nescirent ipsi omninò aut non certam haberent, aut à plerisque non adverti admittive, observarent, ritum jam receptum, usuque diuturno comprobatum retinere commodissimum videbatur. novimus multa ex superstitione merâ primitùs orta, (cujusmodi diebus

bus hebdomadatim recurrentibus, à planetis, menſibus qibuſdam à numinibus ritibuſve ethnicis inditæ appellatione,) citra ſuperſtitionis ullius reatum aliis de cauſis à pleriſq; uſurpari.

Qartò, deſvetudine iſtâ factum eſt tandem, ut nominis iſtius genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam planè devenerit. Nec in hoc firmando multis futurum eſt opus. qum & Judæi ipſi ſu-

am

am hîc inſcitiam agnoſcant: nec qi certi qicqam præſtare polliceatur, hactenus qiſqam ferè comparuerit.

Qintò, puncta (uti appellant) vocalia, quæ hujus nominis conſonis in textus ſacroſancti codicibus Hebraicis appinguntur, eſſe reverâ vocis vel *Adonaj*, vel *Elohim* propria, quæ Maſorethæ nimirum, Judæorum ſui temporis ritum ſecuti, quo loco nominis Tetragrammati, cujus prola-

prolatio jam vel desita, vel ignota etiam extiterat, istorum alterutrum substituere solebant, literis illis adjecere, mihi qidem nullo modo negandum videtur.

Constans certè punctorum vocis אֲדֹנָי adscriptio, nisi ubi hanc ipsam comitem יהוה haberet, vocis אֱלֹהִים ubi id fiebat, ne אֲדֹנָי utiq; iteratò legeretur, istud mihi validè satis evincit.

Sextò, vocabulum

Jeho-

Jehovah, qod ex punctis illis vocalibus, quæ sunt vocis *Adonaj* genuina, cum nominis istius consonantibus commissis est conflatum, etiamsi non possit pro certo præstari, prolationem nominis יהוה priscam ac primigeniam exactè exhibere; nec tamen hanc non repræsentare, pro comperto qisqam faciè probatum dederit; ivt etiam qm ad eam accedat prope, negari probabiliter posse videtur.

Non

Non ſequitur, inqam, dato eſſe hæc vocis אֲדֹנָי puncta vocalia, idcirco יהוה qoqe non eſſe. qum vocabulorum à ſe invicem conſonis totis diſcrepantium, eædem tamen poſſint eſſe, ſintqe creberrimè vocales. ut conceſſo etiam priore illo, qod à viris doctis molimine tanto incaſſum contenditur, poſterius tamen iſtud inde non neceſſariò conſequatur; nec obtinetur itaqe qod contentione tantâ evincere moli-

moliuntur, non esse ista nominis tetragrammati puncta genuina.

Cæterum ad verum germanumqe nominis hujuice sonum propius accedere, non svadent tantum, sed adigunt, coguntq; etiam, uti mihi qidem videtur, in nominibus propriis, (horum autem in sacris literis numerus haud contemnendus occurrit.) qæ ex hoc ipso nomine cum aliis vocibus commisso confiata sunt, reliqa adhuc

clara satis ejusdem vestigia. Hujus generis sunt יְהוֹעָדָה יְהוֹרָם יְהוֹשָׁפָט יְהוֹצָדָק יְהוֹנָדָב יְהוֹנָתָן יְהוֹיָרִיב יְהוֹעַדָּן aliaqe ejusdem modi. qæ& contractiore paulo formâ qandoq; leguntur יְוֹנָתָן יְוֹיָרִיב יְוָרָם יְוֹשָׁפָט יְוָצָדָק יְוָנָדָב & de cæteris pariter. qomodo filius Nun Mosis successor, nunc יְהוֹשׁוּעַ, nunc יְשׁוּעַ, nunc הוֹשֵׁעַ & Jacobi filius minimo proximus, nunc יְוֹסֵף, nunc יוֹסֵף qâ

ea-

eadem ratione & qod *Jehovah* aliis, aliis est *Jova*, (prout Juda nobis, qod Hebræis Jehuda) ad qod proximè accedit Romanorum *Jovis*.

Hoc autem etiamsi viri docti qidam, qi ex adversâ nobis hic parte consistunt, eludere conantur, negando nomina ista à nomine tetragrammato sumere qicqam; at qi & ex eisdem pariter existunt; cum vir pectoris candidissimi, * Sixtinus Amama, ve-

* De Tetragram. p. 644.

ritatis clarè ſatis emi-
cãtis luce viqe adactus
evictuſqe, ingenuè ag-
noſcit; tum & qi in
iſtis præfractior paulo,
ipſe Joannes Druſius,
in cogitationibus ſe-
cundis, qæ ut ſedatio-
res, ita ſapientiores
eſſe ſolent, "*ex nomi-
ne contracto Jova hu-
juſmodi nomina videri
compoſita, ultimâ ſylla-
bâ, ut fit, eliſâ & extri-
tâ*, concedit.

„ Annotat. ad Tetragram. ſui cap. 12.

Nec deſunt qi hac in parte eis nobiſcum ſuffragentur, ex ipſis qoq; * Magiſtris Judæ-

* Videatur Joan. Buxtorf. de nominibus Dei ſect. 24.

is.

is. Et certè qi in יְהוֹיָקִים יְהוֹיָדָע יְהוֹחָנָן יְהוֹאָחָז יְהוֹצָדָק יְהוֹנָתָן יְהוֹנָדָב יְהוֹיָכִין יְהוֹשָׁפָט יְהוֹשֶׁבַע ex nomine tetragrammato sive יהוה sive יו illud esse negaverit; idem in יְדָעְיָה הַבְנָיָה אֲחָזְיָה מַתְּיָה נְתַנְיָה נְדַבְיָה יְכוֹנְיָה יְקַמְיָה שְׁפַטְיָה צִדְקִיָּה מַתְּתְיָה illud יָה; in אֱלִידָע אֱלִנָתָן אֱלִחָנָן אֵל אֱלִישֶׁבַע אֱלוּשָׁפָט אֱלִיקִים illud, ex nominibus Dei esse (qum idem planè cum illis nomina ista polleant) pari jure inficias iverit. Imò qi, semoto affectu omni ac præjudicio, seriò secum perpenderit, qam freqens ac famili-

are priſcis illis fuerit, tanqam pietatis teſſeras aut pignora qædam, è divinis nominibus aliqod, aliqid ſaltem, ſuorum appellationibus intexere, (qod in אֵל & יְהֹוָה tam crebrum, tam clarum eſt, ut ambigi neqeat. ut de שַׁדַּי * in אֵל שַׁדַּי et עִמָּנוּאֵל nihil adjiciã, qæcum עִמָּנוּ & אֵל idẽ pollent) qamq; ſtudiosè id egiſſe, (ut ne dicam, etiam ambitioſius paulo affectaſſe) videantur; næ is havd facilè animum indu-

cet

* Vide Jo. Buxtorf. de Nomin. Dei Hebr. Theſ. 50.

cet ut credat, tertium istud, qod utroq; illo temporibus illis non minus in usu communi ac qotidiano constat extitisse, in negotio isto posthabitum & præteritum prorsus fuisse.

His momenti non nihil, imò plurimum etiam, accedere videtur à Latinorum, qem diximus, *Jove*: qod & ab Hebræorum non desumptum, τῶν πάνυ non pavcorum qi et rei criticæ peritissimi, & antiqitatis cum inda-

gandæ ſtudioſiſſimi, tum & dignoſcendæ ſagaciſsimi fuerint, in qibus* par primarium, Hugo Sandfordus & Joannes Seldenus, noſter uterqe, conſtans eſt opinio.

* Videatur alter de deſcenſu ad inferos l. 1. alter not. ad Purchaſ. peregrin.

Nihili enim ſunt planè, qæ ex adverſo opponuntur. utpote *qod *Jupiter à juvando* juxta Varronem, *quaſi juvans pater*, ſit dictus. ideò *per duplex p ſcribi, ne prima corripiatur. qod non opus eſſet, ſi à* יְהוִה *in* יה *contracto deſcenderet*. qin id ſi foret

* L. Capp. p. 329

ret, *in recto casu Jova, non Jovis, in obliqis Jovæ & Jovam dixissent.*

Siquidem primò notæ satis sunt eruditis Varronis in notationibus halucinationes. Tum neq; est necesse, ut *Jupiter* qasi יְהִי *pater* nobis nuncupatus dicatur; etiamsi *Jovis* nomen à יְהוֹה profluxisse statuamus. est enim reverâ nihil aliud *Jupiter*, *qam *Jovispiter*, ut *Marspiter*, *Diespiter*, *Dispiter*; tum contractius, prout pris-

*Vide Gellium Noct. Attic. l. 5. c. 12.

ſcis efferebatur, *Joupiter*; demum *Jupiter*. ſiquidem thema ipſum antiqis *Jovis* fuiſſe, (unde Dijovis & Vejovis) ex Varrone diſcere Vir. doctiſs. poterat. tam autem in *Jovis o*, qam *u* in *Juvo*, corripitur. Porrò neq; conſeqitur ideò non à יהוה deſcendiſſe, qia prima correpta ſit; unde poetæ, qo metro conſulatur, ut *repperit*, ſic *Juppiter* dicāt. Neq; enim avt primam in Jupiter correptam eſſe vir doctiſs. facilè probabit,

babit, & in contrarium faciunt autoritates; qas facilè foret plenâ manu exhibere: Nec in deductitiis, suis etiã, qantitatem semper observant Latini: qum à *duco ducem* corripiant, & à *rego* contra *regem* producant: et in peregrinis multo minus. habent namqe ἀ κρηπὶς, κρηπῖδος, κρηπῖδα, *crepido*, vocali primâ correptâ; *crepida*, & alterâ; ἀ μήδομαι, *medeor*; ἀ μορέα, μόρου, *morus*, *morum*, o producto; ἀ λαγυνον, *lagena*; ab ὀρύω, *ruo*;

ruo; ab ἑνὸς, ἑν, *unus*, *unum*; ab ἕδω, ἕδος, *utor*, *usus*, ὁ πλαγὸς, *obliquus*, τὸ μέτρον, *temetum*, utrâq; productâ; ποιητὴς, *poeta*, φήμη, *fama*, brevi ultimâ, et ejusmodi innumera. rursusq; ex חַנִּבַּעַל *Hannibal*, ex שׁוֹפֵט *Sufes*, ex חַנָּה *Anna*, ultimâ brevi utraqe; ex טָמָא *tama*, *tamino*, unde *ava tamina*, è qâ vinum, quod à tinctură *taint* dicimus; aliaq; haud pauca. Deniq; cur *Jovis* potius, qam *Jova* dixerint, ratio in promptu est. tam Latinis fcil.

qam

qam & Græcis, in usu fuerat, nominibus advenis eas terminationes dare, qæ apud suos maximè familiares existerent; hac ratione Græcis חַנִּיבַעַל Ἀννίβας, חַסְדְּרוּבַעַל Ἀσδρούβας, יוֹסֵף Ἰωσῆς, יֵשׁוּעַ Ἰάσων, קֶרֶן κέρας, שַׁק σάκκος, Latinis זַכַּי qi Græcis Ζακχαῖος, Sichæus, שׁוֹפֵט sufes; & sicut אֲדֹנָי Adonis, ita יְהוָה Jovis.

De qo ex ipso etiam Varrone luculentum habemus, Avgustino exhibente, testimonium.

monium. *Varro*, * inqit, *Deum Judæorum Jovem putavit*. Et mox: *Nam qiæ nihil superius solent colere Romani qam Jovem, eumq; Deorum omnium regem arbitrantur, cum animadverteret Judæos summum Deum colere, nihil aliud potuit suspicari qam Jovem*. Ex qibus constat, *Jovem* à Judæis pariter atq; à Romanis coli, Varronem censuisse: et verò ex nominis affinitate, an identitate, (ut cum scholâ loqamur) potius,

* Aug. de consens. Evang. l. 1. c. 22.

us, qam ex eâ, qam Avgustinus putat, ratione, id illum verisimile est avtumasse.

Verum urget maximè, qod Vir Cl. * *non facilè sibi persvasum iri profitetur, Deum voluisse eousq; laxare Satanæ habenas, ut sacrosanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ sacrâ est Deo proprium, Apostata ille sibi usurpaverit.* Qod tamen nullius prorsus momenti esse deprehendetur, si accuratiùs perpendatur. Siqidem

* L. Capp. p. 325. qod & Sixt. Amam. sed omisâ voculâ *unicum* urget, p. 339.

dem primò, Dei proprium nomen *unicum* esse hoc, non probatur. sed nec potest probari. tam enim יהוה, qam אדני est ex propriis numinis divini nominibus. Tum utrum, qæso, est scelestius & execrabilius, Dei nomen an numen, titulum an honorem & cultum, applationem unam aliqam, an potestatem majestatemq; totam atq; integram, sibimet qemqam arrogare? atqi eousq; *Satanæ habenas Deum laxare*, ista omnia

nia sibi ut usurpet & arroget, præter sacras scripturas:, gentium omnium monumenta, & ætatis cujusq; experientia tam clarè testatur, ut nemo id vel negare, vel ambigere etiam possit, nisi qi sole, mero meridie, cœlo sudo ac sereno, radios undiq; diffundente, noctem altam tenebraq; Cimmerias universa occupare affirmare sustinuerit. De hoc autem, qod est altero illo tanto det - stabilius, qi haud difficulter

culter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, cur ad illud hæſitet, ratio nulla comparet. Deniq; Vir Cl. ipſe eadem in diſſertatione affirmat, *nominis* hujus ipſius ſacroſancti * notitiam *à Judæis ad vicinos Tyrios & Sidonios*, abiſtis ad Græcos (& qidni ab his etiam ad Romanos?) *tranſiiſſe*, ſub nomine Ἰάω, qod ex „ *Diodoro Siculo* confirmat. De hoc autem “ oraculum ex Macrobio citat, qo conſultus Apollo reſpon-

* L. Capp. ibid. p. 339.

„ Ibid. p. 329.

“ Ibid.

ponderit, Deum summum (qem reverâ ipsum se Apollinem sive Solem esse volebat) unum reverâ eundemque esse, etiamsi pro variis anni tempestatibus, qem is pro arbitrio suo regat & moderetur, varias sortiatur appellationes; dum vere Ζεὺς, aut Dorico ritu Δεὺς, Διὰς; æstate Ἥλιος. i. *Sol* autumno, Ἴαων unde & * Ἴαχχος dictum volunt; hyeme Ἄδης, sive Ἀΐδωνεὺς, ut alibi; (qod ab Adonaj efformatum nemo non videt)

* Videatur H. Sandf. de descens. ad infer. l. 1. Sect. 17.

videt) qi & idem Latinis Dis appellatur. nam quod " ad *Bacchum* tanqam à *Jove* aut *Apolline* ipso alium, nomen id transtulisse Dæmonium, existimasse videtur ὁ πάνυ; in eo certè oraculi mentem, avt non cepit, avt non rite dedit. qod & à Macrobio ipso discere potuerat, qi * eodem loci in Orphei sacris (qas is appellat) versibus *Solem* inter cætera ait Ἰάω vocari. ad qod probandum etiam oraculi verba ista pro-

ducit;

" L. Capp. p. 330.

* Saturnal. l. 1. c. 18.

t; ex qibus Labeo-
em qoq; colligere,
iberum patrem & So-
m, utpote qi iidem
nt, ea voce significari;
Orphei etiam ver-
um alium illum, qi
odem faciat, εἷς Ζεὺς, εἷς
ἅδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος
o paululum immuta-
o, & *Apollini* eidem
tributo, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἅιδης,
Ἥλιός ἐστι Σάραπις, μίαν Ἡλίου
Διὸς δύναμιν, *unam esse*
lanè Solis Jovisque po-
testatem, hoc est, unum
undemqe utrumqe
Deum esse, Julianus
onfirmatum it, oratio-
ne

ne in *Regem Solem*.
Verum de hoc non
laboramus: nec quod
multis agamus, est o-
pus. Ex eis ipsis quæ
hîc protulit Vir Cl.
ipse, claram satis aper-
tamque habemus illius
rei ipsius, quam ægrè
adeò persvasum iri sibi
professus est, non con-
fessionem vi extortam,
aut fidiculis elicitam,
sed professionem ul-
troneam, *Deum* nempe
Satanæ eousq; aliqando
habenas laxare voluisse
(qod enim feciſſe ali-
qando, & voluiſſe
non

non negabitur) *ut sibi*, an ex consortibus suis alicui, (utrivis enim fuerit, res eodem redibit) *nomen illud sacrosanctum attribueret.* Nihil ergo est à viro doctiss. hactenus objectum, qo minus nomen hoc, qod per Phœnices ad Græcos pertingens in Ἰαὼ se prodidit, per Græcos etiam ad Romanos transiens, in horum *Jove* se exeruerit. Tamqe nobis pro *Jehovah* nostro à Romanorum *Jove*, qain ex viro doctiss-

* L.Capp. 329.

ctissimo * pro Jahvoh suo à Græcorum Ἰάω (hoc est enim, qod primarium habet, commenti sui præsidium) argumentum petere licebit. Sed nominibus eis, qæ sacra pagina suggerit, nos hac in caussâ præcipuè nitimur, licet accessoria ista nec respuimus prorsus nec spernimus etiam: ex eis autem nominis hujus partem aliqam saltem (etiam qi vocabulum hoc oppugnant nonnullis, & primariis qidem

dem illis, non diffitentibus) elicitam habemus; יהו Jeho scil. in nominibus illis diserte repræsentatum.

Istic autem si sisteremus gradum, nec de clausulâ extremâ qicqam subjiceremus, liqidò tamen satis comprobatum dedisse videmur, (nisi siqis in adversam partem niti animum ultro obfirmarit) non longè à nominis יהוה germanâ lectione, hoc de qo nunc agitur, vocabulum discedere. At

verò de ſyllaba extremâ, ſive terminatione, qam appellant, minùs forſan laborabitur. Siqidem nomen יהוה ab verbo הוה deſcendere, habetur extra controverſiam. à verbis autem in ה exeuntibus deducta, qotqot pariter finiuntur nomina, aut per *ſegol*, ut à עָלָה *aſcendere* עֲלָה *frons*, à קָנָה *poſſidere*, מִקְנֶה *poſſeſſio*; avt per *Kamets*, qo modo à עָלָה *aſcĕdere* עֲלִיָּה *aſcenſus* & עוֹלָה *hoſtia* à חָיָה *vivere* חַיָּה *animal*, à חָוָה חַוָּה *Eva*,

pro-

proferuntur universa. ut è duabus his altera saltem genuina fit יהוה terminatio. cumq; ista illâ longe freqentior occurrat ; probabile eo fit , hanc qam damus potius esse germanam , ut in a scil. non in e nomen hoc exeat. Nam qod vir doctiss. * יַהְוֶה *Jahavoh* ut יְהוֹה *Jahvoh*, (ad formam utiqe יַעְקֹב ive יַעְקֹב) qam יְהוָה *Jehovah* mavult ; est ab nalogiâ omni Grammaticâ prorsus alie-

* L. Capp. p. 329.

num, etiamſi enim in nominibus, qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis, qæ ab anomalis ac deficientibus, in ה deſinentibus, deſcendũt, qorum in cenſu τὸ τετραγράμματον eſſe conſentiunt (qod ſciam) univerſi, qæ eo modo finiantur, nulla penitus comparent. ita nulla planè ratio apparet, qare ſuum illud vir doctiſs. noſtro iſti prætulerit; niſi qod

Cvivis placere maximè

mè ſuum ſolet.

Qod autem adverſus hoc ex Abrahâ Eſdraide objicitur, & apud Virum clariſſimum, Hebraicarum literarum in Academiâ Baſileenſi profeſſorem celeberrimum, *Joannem Buxtorfium*, τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον, reperio, in eruditiſſimâ illâ *de Nominibus Dei Hebraicis* diatribe, qæ ad manus meas non prius pervenerat, qam iſta ad umbilicũ jam ferè produxiſſem * *Haud eſſe* ſcil. *conveniens majeſtati*

* Jo. Buxt. de Nom. Dei ſect. 20. rat. 1. n. 4.

 divinæ,

divinæ, ut nomen ipsius in terminationem exeat fœmininam; qam leviculum & nugatorium sit plane, facile foret ostendere, ex tot nominum masculeorum tam amplâ ex sacro codice cōvectâ congerie, ut paginas totas implere posset haud paucas. mirumqe non advertisse, cum hoc scriberet, virum doctissimum, nominis יה, qod huic adeò est affine, ut parum admodum intersit, nec defuerint, qi alterius alterum

rum abbreviaturam esse meram cẽsuerint, hunc ipsum eundem esse, qem in hoc rejicit, affectum; atqe eo sanè etiam magis probabile sit, hanc esse γνήσιον planè nominis יהוה terminationem, qia affinis sui esse constat; ut qemadmodum *he* consonâ, sic *Kamets* vocali, utraqe fuerit concluſa. Ita hoc saltem obtinuisse videmur, à nominis יהוה prolatione germanâ nostrum istud haud multum abesse: ut ne adjiciam, (qod sor-

san jure possim tamen) genuinam eamqe ipsam fuisse, à verisimilitudine aliqâ non prorsus abhorrere. Et mihi qidem qo rem ipsam serio seduloq; magis mecum perpendo, subit animum, havd improbabile videri, potuisse (hominum studia atqe instituta divinâ qadam sic moderante providentiâ) contingere, ut per superstitionem, usumqe an legem inde manantem, in eadem ipsa, cum aliud vellent, puncta vo-

vocalia inciderent, qi hæc moliebantur, qæ omnium minimè intendebant; eamq; nobis ut punctationem, ita prolationem repræsentarent, qam ipsi modis omnibus suppressum ac sublatum ibant.

Septimò, necessarium planè videtur, ut vocabulum peculiare aliqod nomini huic designando habeatur. alioqi qo modo aut rite legi, aut commodè reddi poterunt loca illa, in qibus nomen hoc ipsum, qasi in ta-

bulas publicas relatum, ſolenni modo diſertim ac nominatim indigetatur, atqe adeò tanqam peculiare qoddam à reliqis qibuſqe modo qodam ſecernitur? in his enim, niſi ratione iſtiuſmodi aliqâ, avt ſi qâ aliâ Dei appellatione exprimatur, nec id avdietur, qod lectio ſacra ſuggerit; & ſenſus ipſe aut nullus, aut falſus eſt futurus. V. gr. Hymno 83. v. 19. Sive cum Judæis *Adonaj* ſubſtitutum legeris, ſive cum Græcis,

Græcis, γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι κύριος; aut cum Vulgato, *Ut cognoſcant, qia nomen tibi Dominus.* etiamſi id qod verum eſt, dixeris; non tamen id qod Vates, ſed aliud qid, dicis. At verò Exod. c. 6. v. 3. in Dei ipſius Moſem alloqentis verbis illis, וּשְׁמִי יהוה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם ſi per יהוה Judæorum more אֲדֹנָי ſubſtitueris; avt ſi cum Græco rederis, καὶ τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς: vel cum Lat. Vet. *Et nomen meum Adonaj non indicavi*

dicavi illis: non illud tantum dixeris, quod Deus non dixit; ſed illud etiam, quod vero non eſt omninò conſentaneum. Proinde aliqo omninò opus eſſe videtur, quod huic peculiariter reſpondeat, vocabulo; niſi ſi velimus iſtas ſacri codicis periochas, nec recitatas unqam, nec lingvis aliis qam Hebraicâ redditas, ſilentio perpetuo prorſus addici. etenim ſubticere ac ſupprimere potius certè fuerit,

qam

qam ſenſum, aut alienum, aut falſum etiam affingere.

Deniqe cum neceſſariò vocabulum ejuſmodi aliqod uſus exigat, qo nomẽ iſtud exprimatur, illud mihi qidẽ commodiſſimè admiſſum iri videtur, qod nec à nominis ipſius genuinâ ratione multum abſcedat, & apud populum Chriſtianum uſu etiam ipſo jam diu receptum ſit. Nomen autem *Jehovah*, qin ejuſmodi, & ſolum qidem id, ſit, cui

cui utrumqe hoc competat, qî aut negari, aut ambigi etiam possit, non video.

Verum ex adverso hîc insurgit, magnoqe se cum impetu opponit Vir præstantissimus. * *Qi*, inqit, *puncta illa esse vocis Adonaj propria nescit, qi putat, qi credit ea esse Tetragrammati vera puncta, ille certè excusandus; nec mirum cuiqam videri debet, aut qenqam offendere, si ille legat Jehova. at qi agnoscit, qi non diffitetur, puncta illa*

* L. I Capp. p. 327.

illa esse vocis Adonaj, non tetragrammati propria, & pergit nihilominus legere Jehova, næ ille ultrò & sciens prudens crassè & fœdè βαρβαρίζει. *Et rursus, * Si certò teneremus veras Tetragrammati vocales, omninò per consonas illis junctas esset efferendum, nec causa fortè esset, cur qis Judæorum religione, vel superstitione vinctus ab ejus pronunciatione abstineret. Sed qando jam vocales nominis illius proprias ignoramus, omninò præstat*

,, Ibid.

ſtat ejus loco aliud divinum nomen, qale eſt Adonaj, uſurpare, qam incongruè alienarum vocalium admixtione, atq; inde exurgente fœde barbariſmo, tam ſacroſanctum nomen quaſi commaculare & deboneſtare.

Dicta ſanè atrocia. ſed rigida forſan præcepſqe nimis, ab animi æſtu vehementiori excuſſa, ſententia. Siqidem primò, qod & ſuprà monitum, non eſt neceſſe, ut qi puncta, qæ in codicibus noſtris à Maſſorethis habemus,

habemus, esse vocis *Adonaj* agnoscit, & hujus etiam, qâ à Massorethis, qi hoc legi volebant, ita propria, ut non illius haberentur; idem neget idcircò ea vocis יהוה esse omninò; qum & utrumq; simul constare, ut & vocis אדני genuina sint, & vocis יהוה pariter primigenia fuerint; & utrumq; hoc idem possit opinari & credere. perperam itaqe Vir Cl. qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumit;

&

& qæ ſunt diſjungenda conjungit.

Secundò, dato non eſſe has eaſdem illas prorſus, qibus nomen illud primitus efferebatur, nec de eis etiam conſtare ſatis: at qam atrox, qæſo crimen? qamve *craſſus ac fœdus barbariſmus*, ſi in voculâ aliqâ vocali fortè unâ, aut alterâ etiam, aberratur? An qia literarum qarundam vis nativa, ſonuſq; genuinus haud certò ſatis dignoſcitur, ergò ſatius fuerit, Hebraica nec

nec omninò legere, qam fœdâ barbaraqe prolatione dicta ſacroſancta dehoneſtare? Ut in Dei ipſius appellatione aliqâ, & qidem in conſonantis prolatione diversâ inſtemus; nominis יְהוָה litera prima qam longè à ſe invicem diſſitis ſonis profertur, dum alii ut j noſtrum, alii ut y efferunt? cum alter duntaxat genuinus ſit, & eſſe qeat. num igitur aut nomine illo proloqendo abſtinebitur prorſus

& interdicetur? avt si ritu illo, qi genuinus ut non sit, passim tamen obtinet, & in sacris, apud nostros saltem, ubiqe ferè usurpatur, prolatum fuerit, num ideò *fœdo barbarismo commaculatum & deboneſtatũ* dicetur *sacrosanctum Dei nomen*? nam qî sacrosanctum magis illud qam istud dicendum sit, ego certè nullus video. Vocales autem qod attinet; qam illæ in nominibus ex Hebraico sermone in lingvas exteras

teras transferendis mutare consveverunt, qi vel mediocri lingvarum earum cognitione fuerit imbutus, neminem planè latere potest. Hinc חַוָּה Εὐα, Eva, חֲנוֹךְ Ἐνὼχ, נוֹחַ Νῶε, מַלְכִּי־צֶדֶק Μελχισεδέκ, בִּלְעָם Βαλαὰμ, מְרִים Μαρία & Μαριὰμ, אֲחַזְיָהוּ Ὀχοζίας, עֹבַדְיָה *Abdias*, עֻזִּיָּה Ὀζίας, et alia ἀναίσθητα. Ecqis tamen, quæso, censor tam rigidus, qi *crassi fœdique barbarismi* reos peragat eos omnes, qi

ista

ista secus, qam Hæbræis sonant, enunciat? qis vitio cuiqam verterit, qod Domini matrem (Evangelistam secutus) *Mariam*, non cum Mosis sorore *Mirjam* appellat? qum idé tamen utriqe nomen fuerit? qis Evangelistæ, aut Apostolo, qod Mosis in populi regimine successorem, *Jesum*, non *Joshuam*, aut *Jehoshuam*: cum istud potius nomen illius sonet Hebræis? De Domini Christi Appellatione peculi-

ari

ri duntaxat adjicie-
emus: עִמָּנוּאֵל nuncu-
pandum prænunciat
Esaias c. 7. v. 14. hoc
Evangelista commemorans, Matth. c. 1. v. 23. consonâ initiali insuper habitâ, vocali primâ i mutatâ, Εμμανουήλ reddidit; nec ideò tamen *nomen* hoc (si quod aliud) *sacrosanctum barbarismo Evangelistam dehonestasse, nedum crasso fœdove, quisquam contaminasse pius dixerit.* Esto; non easdem esse planè vocales has qibus primitus

mitus enunciabatur. qod qî evincere tamen qis possit, non intelligo. at, ipso Viro clariss. censente, haud ab eis longe disceditur. Siqidem inter *Jahvoh*, *qod ipse rectum esse censet, et *Jehovah*, sive *Jovah* nostrum, haud ita multum interest. *patach scheva holem* esse vult ille; scheva holem kamets nostri. qantillum intercedit? literulæ metathesis ferè conciliabit. Illud fidenter dixerim, fieri vix posse ut inter יהוה

* L. Capp. p. 329.

pri-

priſcum, qæcũnqe ei vocales fuerint aſcriptæ, & *Jehovah* noſtrum diſcrepantiæ amplius intercedat, qam inter, אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ & Χέρξης, אַרְתַּחְשַׁסְתָּא & Ἀρταξέρξης, avt Aſſuerus, נְבוּכַדְנֶצַּר & Ναβυχοδονόσορ, דָּרְיָוֶשׁ & Darius, אֶלְעָזָר & Λάζαρος, יְשַׁעְיָהוּ & Ἡσαΐας, הֹדּוּ & India, יְרוּשָׁלַיִם & Ἱεροσόλυμα. deniqe inter noſtrum *Jehovah*, & *Jahavoh* tuum, qam inter Ἱεροσόλυμα & Ἱερουσαλήμ, nec idcirco tamen avt tam gravis eis labes impin-

gitur, qi vocabula illa uſurparunt; aut Evangeliſtis, qi iſtis promiſcuè ſunt uſi, barbariſmi nota inuritur, licet neutrum voci Hebraicæ per omnia exactè reſpondeat.

*E. Capp. p. 327.

At* *cum de vocalibus genuinis non conſtat, omninò præſtat nomen Adonaj potius ſubſtituere.*

Perpetimne ſubſtituere? num etiam Exodi c. 6. v. 3. ubi Moſi Deus, וּשְׁמִי יְהוָה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם imò & hîc, (etſi non diſertè) inqit.

inqit. hoc enim havd obſcurè inſinuat, quando adverſus nominis hujuſce uſum diſſerendo, * cum vulgatum hîc laudat interpretem, qi eo loci redderit, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis:* tum & Græcos, qi,

* Ibid. p. 389

Ὀνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.

Ego verò, vir præſtantiſſime, (qod bonâ cum tuâ veniâ dictum velim) in contrariâ prorſus eſſe me ſententiâ, liberè profiteor. malimqe, optio ſi detur, avt Sa-

maritarum Ιαβὲ, sive Jave, (qo modo דָּוִיד Δαβὶδ) ex Epiphanio adv. Archont. hæres. 40. & Theodoreto in Exod. qæst. 15. qod * *germanum esse* Drusius *conjicit*; et " *reliqis* omnibus *præfert*: avt Græcorum Ἰάω; qod ex Diodoro Siculo lib. 1. part. 2. Macrobio, Saturn. l. 1. c. 18. & Origen. Adv. Cels. l. 6. " *ex* יהוה *per contractionem* יְהֹ ultimâ abjectâ; (יהו Ἰάω, ut בְּיָהּ Βαιᾶ) enatum vult Drusius: et ipse

* Drus. ad Exod. c. 5.
" Annot. ad Tetragr. c. 11
" Annotat. ad c. 12.
* L. Capp. 331.

ipſe *omninò Hebræorum* יהוה *eſſe*, cum Theodoreto, tam fidenter ſtatuis; ut * *nihil manifeſtius, nihil expreſſius dici poſſe* concludas: avt Clementis Alex. Ἰαῶ, ex ſtromat. l. 5. avt Irenæi *Jaoth*, ex adv. hæreſ. l. 2. c. *ult.* qod eſt idem cum *Jaoh*, prout Goliah Γολιαθ. avt Hierombali (ſive יְרֻבַּעַל, is eſt, ut יְרוּשָׁלַיִם, Ιεροσόλυμα, חֲבַקּוּק, Ἀμβακοὺμ, אֲבוּבָא ambubaja) Ιευὼ: qod ex Sanchumiathone Philo Byblienſis; ex Phi-

* L. C. p. 322

 lone

lone Porphyrius contr. Christian. l. 4. ex Porphyrio Eusebius præpar. Evang. l. 1. c. 9. et Theodoret. therapeut. lib. 2. avt Thomæ Lydiati nostri *Jeve*; qod ille citra punctorum adjectorum opem (qæ ille cum Joanne Cheradamo * supervacanea censebat) ex literis ipsis aiebat emergere, cum *he* vocalem esse avtumaret. avt *Jehovah* nostrum; qod Petro Galatino probatur, de arcan. cathol. verit. l. 2.

* Is in Alphabeto ling. sanct. vocalitones Rabbinorum commentum merum censet, qo prolationem priscam corruperint. instat in דריוש Δαρεῖος, Darius & יון Ἰων, Jon. in qo tamen ex Josepho refellitur, qi Antiq. l. 1. c. 7. Ἰαυὰν exhibet.

l. 2. c. 10. qem & „ *primum* hujus *parentem* esse volunt: sive *Jova*; qo Castellio usus est: qodq; Drusius, “ *si electio detur, prælaturum se illi* profitetur; qo loco & Galatinum notat, qod *immeritò eam contractionem flagellat*: (et reverâ eodem utrumq; recidit, qum *Jehovah* & *Jova* idem sint prorsus; nec magis à se invicem abeant, qam *Jehuda* & *Juda*, *Jehoseph*, & *Joseph*) avt tuum deniqe ipsius etiam *Jahvoh*,

„ Drus. tetragr. c. 19.

“ Annotat. ad Tetragr. c. 12.

ſive *Jahavoh*; qod tu verò proximum eſſe putas. Horum, inqam, omnium qodlibet malim, qam Adonaj. qia illud qodcunq; legendo, finitimum ſaltem aliqid proferrem (et qod in voce peregrinâ reddendâ, præſertim ubi veſtigia minus clara ſuppetunt, ferri poſſit) hoc, falſum. illud, noſtrum ſaltem, legendo literas ipſas, conſonas eas an vocales, exprimerem; iſtud, nec vocales, te judice, nec conſonas. Eum certè

certè qi *Adonaj* legerit, Scripturam ſacroſanctam depravare ac corrumpere eſt certiſſimū; qum nihil ejuſmodi avt ſonet, avt ſignificet, qod in contextu habetur. neq; enim יהוה eô locî eſt *Deus* ipſe qi id loqitur, ſed *nomen id Dei*. At ex illis aliqod qi legerit, etiamſi vocabuli ſonum avt ſcitè parum, avt minus peritè dederit, non ideò tamen ſcripturam ipſam depravarè verè dixeris; qum de ſenſu demutet nihil. neq enim

voculæ alicujus avt minus dextra, aut vitiosa etiam, avt ab eo qod παρὰ τὸ τυπον ipsum habet, qoqo modo diversa prolatio, textum sacrum necessariò depravat; præsertim, ubi qoqo modo legatur, de sensu req; ipsa, qæ eâ voce designetur, nihilominus constiterit. alioqi & Apostolus ipse paginam sacram depravasset, qum à serpente Ευαν *Evam* (non Αυαν, aut Χαναν, qod poterat tamen, qo חַוָּה Hebraicum exprimeret) sedu-

seductam dixit, ad Cor. ep. 2. c. 11. v. 3. et tota itidem populi Christiani turba, dum pro sermonis patrii ritu usuq; vario, *Jacobi* utriusqe in Evangeliis nomen Galli *Jaqes*, Hispani *Jago*, nos *James*, aliud alia gens, legunt. Frustra ergò barbaries hîc objicitur, et ei qô caveatur, falsi, imò mendacii, manifestarii, crimen admittitur. qi enim *Deum nomine*, vel Κυρίε; vel *Adonaj*, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, *priscis illis cognitum* negaverit,

gaverit, næ ille, non adversus hominem, sed adversus Dominum ipsum, testimonium falsum perhibuerit. Malim ergò ego, id qod Deus voluit, (qo qid voluerit aliqo modo denotetur,) cum aliter neqeam, barbarè repræsentare; qam qo barbarismi notam effugiam, falsi crimen, in sacris præsertim, incurrere; et dum id illi ultrò sciens prudens, an imprudens dicam, affingo, qod ne voluisse qidem certus sciam, splẽdidè mentiri.

Sed

Sed * *qi Adonaj loco Tetragrammati dixerit, is Patrum omnium, & qotqot extiterunt antiqorum ſacrorum Bibliorum Interpretum (in qibus Lxx illi, Græciq; reliqi, cum Chaldæo Paraphraſte utroq;) adeoq; Apoſtolorum ſeqetur veſtigia.* * L. Capp. 328.

De *Judæis* ſuperſtitioſis ſatis ſuperius eſt dictum. nec adjecto qicqam opus eſt. *Patres* qod attinet; Hebraicarum literarum cum plurimū eſſent ignari, verſionem Græcam ſunt ſecuti: nec adverterunt

terunt forſan, qid locis hiſce veritas Hebraica exigeret; vel ſi cum adverterent, ſecus tamen legebant, culpâ penitus abſolvi qî poſſint, non intelligo. *Apoſtoli* Græcè cum ſcriberent, ſed et qæ Græcis cum Judæis communia eſſe volebant, uſum in Græcam verſionem admiſſum ſecuti ſunt. eô magis, qia Græco ſermone havdita promptum eſſet id nominis exprimere; ſed et qod exprimeret, ejuſmodi futurum

turum erat, ut Judæis etiam forſan peregrinum exiſteret. At apud Chriſtianos nunc dierum ſecus planè ſe res habet. cum per lingvarum peritiam, et Hebraicæ cumprimis, longè qam ſeculis antegreſſis, ampliorem ac freqentiorem, Hebraica jam familiaria magis ſint facta; et vocabulum ſit in uſum communē apud plebē etiā receptū, qo id commodè ſatis exprimatur.

Deniq; qæritur hîc, non qid ob cauſas jam dictas

dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis, vel legendis, (abſit modò ſuperſtitio) vel licuerit, vel etiamnum liceat: ſed qid in locis eis, qæ ſunt ſupra allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerit ipſe, ſincerè exprimatur, ſcripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, falſo etiam corrumpatur.

qod

qod ne fiat, neceſſariò rejiciendam hîc eſſe illam τȣ̃ *Adonaj* ὑποϐολιμαίȣ ſubſtitutionem, tantum non clamat res ipſa. Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, vir doctiſſimus, ſi Apoſtolos probaſſet, locum iſtum, avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe. qod nec feciſſe unqam liqet, nec facturos etiam fuiſſe, qiſqis ea qæ diximus ſeriò perpenderit, qiſqam animũ, opinor, facilè inducet ut credat.

Nam

Nam qod vir celeberrimus, cujus supra meminimus,* *Christum ipsum hanc eandem consvetudinem retinuisse & imitatum* adfirmat. qod nullâ tamen aliâ ratione confirmatum it, nisi qod *Evangelistæ sic Domini verba Mosen Psaltenqe citantis exhibuerint.*

* Jo. Buxtorf. de nomin. i Dei Sect. 20. rat. 2.

Nec si daretur, causam qam nos hic tuemur, attingeret magis, qam Apostolorum, de qâ diximus, praxis. et imbecillis est admodum, qâ fulcitur, destina.

na. qum ex eis qæ Græcè reddiderint Evangeliſtæ, non magis pateat, qid Chriſtus Syriacè avt Hebraicè locutus fuerit, qam qid Moſes avt Pſaltes Hebraicè ſcripſerit uterqe.

Verum ut lectori tandem ulterius eſſe moleſtus deſinam: ſumma eorum, qæ hactenus dicta ſunt, huc redit: Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen τετραγράμματον יהוה exprimatur, utpote abſqe qo ſacræ paginæ loca qædam, nec

nec commodè, nec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen autem *Jehova*, ſive *Jova* etiam, (utrumvis enim dixeris, ciccum haud intererit) etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtat, ad eam tamen prope admodum accedere, ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum * à viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis ple-

* Primus in hunc errorem induxit Galatinus, qem ſecutus eſt Fagius; & deinde alii multi ſine numero: Cajetanus, Lipomanus, Hieron. ab Oleaſtro, Marianus Victorius, Marcus Marinus, omneſq; ad unum ferè Theologi religionis reformatæ; in qeis Tremellius & Beza. Druſius in Tetragram. c. 12. & anot.

pleriſque, qâ paſtoribus, qâ & plebeiis uſu lon-
go * lateq; patente re-
ceptum; nihil cauſſæ
videri, qî non poſſit
retineri; et multo eti-
am minus, cur tanqam
craſſi fœdiqe barbarii-
ni nomine, explodi
turcillariqe debeat.

* Res eo adducta eſt, ut veritas non | amplius terram conſpiciat : cœlum undiq; & undiq; Pontus. Druſ. ibid.

FINIS.

Errata momenti alicujus sic Corrigenda sunt.

Pag. 2. l. 8. scribendum Pentateuch, p. 9. l. 9. reddide-, p. 18. l. 10. quum am, p 19. l. 8. existeret? p. 22. l. 15. orir, p. 43. l. 11. præscriptum, p. 26. l. 11. usu communi, p. 36. l. 6. lariones, p. 42 l. 10 יוֹנָדָב, p. 45. l. 3. יְהוֹצָדָק p. 56. l. 5 יָהּ, p. 63. l. ult. et viro, p. 75. l. 13. si pro, p. 85. l. ult. omnes qi.